

Boer uit GRIJSSLOOT werd NSB-burgemeester

GRIJSSLOOT - Boer Tammens, Houzee - Groningen en zijn NSB-burgemeester is de titel van de biografie waarop Christiaan Gevers uit Hoogkerk donderdag 7 mei hoopt te promoveren aan de Rijksuniversiteit Groningen. Het boek beschrijft het leven van Petrus Tammens, die in 1898 in Grijssloot bij Leens werd geboren en boer werd. Maar Tammens was daarnaast van 1943 tot april 1945 als overtuigd NSB-er burgemeester van de stad Groningen. Over deze 'foute' burgemeester van een toch grote stad was tot voor kort maar weinig bekend. Historicus Gevers brengt hier na jarenlang spuurwerk en bezoeken aan nabestaanden van Tammens met zijn boek, dat wordt uitgegeven door Noordboek, verandering in.

door Erik Post

Gevers is zelf ook verbaasd dat er zo weinig over Petrus Tammens is gepubliceerd. „Maar dat is mijn geluk. Ik wilde eerder ook al promoveren op een onderzoek naar Henk Feldmeijer. Hij was de oprichter van de Nederlandse SS. Toen ik mijn scriptie af had, bleek daar echter ook al iemand anders mee bezig te zijn en die persoon was al veel verder dan ik. Dan mag je niet promoveren. Zo luiden de regels. Ik ging toen op zoek naar een ander onderwerp en besloot voor Petrus Tammens te gaan. Het viel vanaf het eerste moment niet mee om zijn doopceel te lichten, maar dat is uiteindelijk na acht jaren spuurwerk toch goed gelukt. Tammens is na de oorlog doodgewezen en daarna in de vergetelheid geraakt. Hij verhuurde zijn

land en boerderij en heeft in kleine kring verteld dat hij alleen nog maar voor zijn familie zou leven. Ondanks het feit dat ik heel veel te weten ben gekomen, blijven er echter vragen. Ik hoop dat ik daar ooit nog eens de antwoorden op krijg. Ik heb ook familieleden van Tammens gesproken of mailcontact met ze gehad. Ze waren allen niet erg happig om medewerking te verlenen. Dat is jammer, maar begrijpelijk.”

Feit is dat Petrus Tammens in de geschiedenis van de stad Groningen een unieke plaats inneemt. „Dat is niet door de korte duur van zijn bewind tijdens de Tweede Wereldoorlog en zijn lidmaatschap van de NSB, maar vooral door zijn achtergrond als landbouwer. Tammens was al lang voordat hij zich formeel aansloot bij de nationaal-socialisten in 1941 erg actief als bestuurder van boerenorganisaties. Zo was hij betrokken bij de Volkshogeschool, die het lot van boerenarbeiders trachtte te verbeteren. Aanvankelijk weigerde hij de post van burgemeester, maar hij werd eind 1942 toch benoemd. Tijdens zijn loopbaan als burgemeester volgde Tammens de partijlijn, als overtuigd nationaal-socialist en anti-communist. Hij was er dan ook mede schuldig aan dat er slachtoffers vielen tijdens zijn bewind. Het gaat om joden, verzetsmensen, dwangarbeiders en politieke tegenstanders. Kort na de bevrijding werd hij dan ook door de Binnenlandse Strijdkrachten gearresteerd, waarna hij werd veroordeeld tot zeven jaar hechtenis. Twee jaar na zijn arrestatie vroeg Tammens zich echter ontzet af hoe het mogelijk was dat hij de zijde van misdadigers had gekozen en toonde hij berouw. Dat was puur voor de bühne natuurlijk, maar heeft hem geen windeieren gelegd. Tammens mocht eerder de gevangenis uit. Na zijn vrijlating

ging hij niet terug naar zijn boerderij, maar vestigde hij zich, hoe ironisch, aan de Laan van de Vrede in Groningen. Wel behield hij zijn land en bleef hij zich tot zijn overlijden in 1986, hij werd niet goed tijdens een bezoek aan zijn dochter in Lemmer en was op slag dood, landbouwer noemen. Zo stond hij ook al die jaren in het telefoonboek. Hij heeft nog korte tijd als vertegenwoordiger van een zaadhandel gewerkt, maar eigenlijk na zijn invrijheidstelling nooit meer iets gedaan. Hij kon natuurlijk ook leven van de opbrengst van de verhuur van zijn landerijen.”

Petrus Tammens heeft, volgens Gevers, tot ongeveer zijn veertiende jaar op de ouderlijke boerderij in Grijssloot gewoond. „Daarna ging hij met zijn broer, die tijdens

de Tweede Wereldoorlog nota bene een verzetsheld zou worden en in Leens is geëerd met een straatnaam, in Groningen wonen om aan de landbouwschool te studeren. Tammens was ook familie van verzetsstrijder Sietje Gravendaal-Tammens, die in 2014 op honderdjarige leeftijd in Winsum is overleden. „Beiden hebben elkaar na de oorlog nog eens ontmoet. Toen schijnt Petrus Tammens tegen haar gezegd te hebben: 'ik geloof dat wij familie zijn'. Het antwoord van zijn nicht was kort, maar krachtig. 'Na 10 mei 1940 zijn we dat niet meer!'”

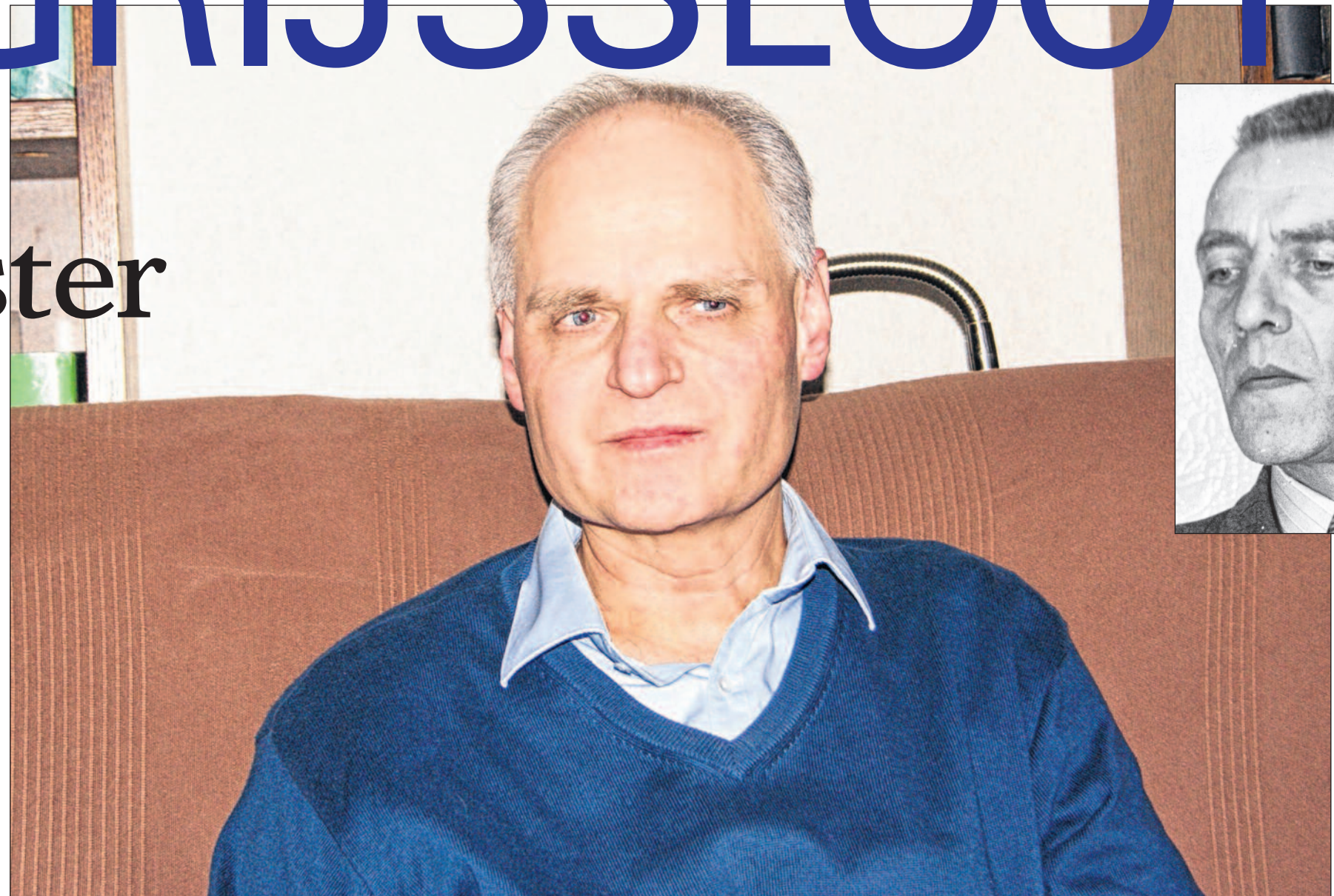
Na zijn studie afgerond te hebben, nam hij de boerderij van zijn schoonvader in Ruigezand, een streekje in het Westerkwartier, over en leidde hij het leven van een hereboer. Tammens deed ook

altijd allerlei dingen naast het boer zijn. Zo was hij onder meer lid van de bestuursraad. In deze tijd zou dat gedeputeerde genoemd worden, maar de NSB-ers kozen altijd voor heel andere namen voor functies. Zo ook hier.”

Gevers komt met flink wat onthullingen zijn boek. Zo ontdekte hij dus onder meer dat Tammens er aanvankelijk helemaal geen oren naar had om burgemeester te worden. „Er moest echter een opvolger komen voor burgemeester Cort van der Linden. Hij moest wijken van de bezetter. Tammens werd gevraagd, maar weigerde. Hij heeft dat de bezetter per brief laten weten en gaf het advies een burgemeester van een dorp te vragen. NSB-leider Anton Mussert nam hier echter geen genoegen

mee. Hij reisde naar Groningen en sprak met Tammens, die vervolgens min of meer gedwongen werd het burgemeestersambt te aanvaarden. Van dat tegenstribbelen was daarna overigens geen enkele sprake meer. Tammens ging er vol voor. Zijn enorme afkeer van het communisme hielp hem daar bij.” Gevers wil uiteraard niet al zijn ontdekkingen nu al prijsgeven. Maar hij benadrukt dat het boek onthullend zal zijn. Het boek over de NSB-burgemeester is al weer het derde van zijn hand. Eerder verschenen *Tussen brekers en bommen* over een tankerkapitein tijdens de Tweede Wereldoorlog, en een boek over de suikergastarbeiders, die in de vorige eeuw Brabant veruilden voor Groningen om in de suikerindustrie te gaan werken. Gevers heeft inmiddels al

weer plannen voor een nieuw boek en ook dat zal over de Tweede Wereldoorlog gaan. „Ik denk aan een biografie over Bert Sas. Hij was de Nederlands militair attaché in Berlijn vlak voor en tijdens de aanval in mei 1940 van Duitsland op Nederland. Hij waarschuwde eind augustus 1939 Den Haag al dat een oorlog met Polen aanstaande was. Vervolgens bleef het stil. Niemand kwam in actie. Waar die fascinatie voor de Tweede Oorlog vandaan komt? Door mijn vader. Hij was als militair in 1940 verantwoordelijk voor de bewaking van het vliegveld in Bergen in Noord-Holland. Hij vertelde mij daar altijd mooie verhalen over. Mede daardoor ben ik historicus geworden. Vroeger zei ik altijd dat ik graag schrijver wilde worden. En ook dat is gelukt.”

■ Historicus Christiaan Gevers komt met flink wat onthullingen over Petrus Tammens in zijn boek. Inzet: Petrus Tammens vlak na zijn arrestatie (foto: Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen).